

*Кечеджі О. В.,**старший викладач кафедри перекладу**ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

АФІКСАЛІЗАЦІЯ ФРАГМЕНТІВ ЗАПОЗИЧЕНИХ ЛЕКСЕМ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Анотація. Статтю присвячено розгляду збагачення вокабуляру сучасної англійської мови за участю лексем іншомовного походження. Особливу увагу було приділено виявленню тенденцій розвитку лексичного складу англійської мови на основі аналізу словотворчих процесів, а саме – афіксалізації фрагментів етимологічно гетерогенних лексем.

В роботі було проаналізовано роботи та дослідження сучасних науковців, які розглядали зазначене лінгвістичне явище, а також шляхи афіксалізації іншомовних лексем на матеріалі корпусу неологізмів за їх участю. В статті узагальнені найбільш частотні тенденції словотвору за участю фрагментів етимологічно гетерогенних морфем. Узагальнено, що вербокреація відбувається, головним чином, за певними моделями. Проаналізовано найбільш продуктивні моделі словотвору за участю фрагментів іншомовних лексем. За фактичний матеріал слугували електронні англійські видання засобів масової інформації, оскільки саме вони є джерелом сучасних лексичних інновацій, багато з яких ще не зафіксовано сучасними англійськими лексикографічними виданнями.

Аналіз корпусу фактичного матеріалу дозволив встановити, що найбільш частотною моделлю словотвору за участю етимологічно гетерогенних лексем є телескопія, або злиття. Лексичні інновації за цією моделлю маркуються як препозитивним так й постпозитивним використанням гетерогенних елементів, не утворюють низок похідних, можуть приєднуватися не тільки до основи, але й к фрагменту та не відзначаються біфункціональністю. Другою за частотністю виступає модель за участю редукованої іншомовної лексеми, яка використовується тільки в препозитиві та, головним чином, додається до повних лексем.

Встановлено, що неологізми за участю афіксалізації фрагментів запозичених лексем пов'язані, головним чином, з глобальними проблемами у сучасному житті, а саме – політикою, здоровим способом життя тощо. В процесі аналізу, дійдено висновку, що головними мовами-донорами виступають латинська та грецька, етимологічно гетерогенні префікси найчастіше додаються до дієслів або прикметників та відбивають тенденцію до економії мовних зусиль.

Ключові слова: лексичний склад, лексична одиниця, словотвір, похідні, мова-донор, іншомовні лексеми, словотвірна модель, телескопія, деривати.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні мови світу являють собою продукт тривалого історичного розвитку, у процесі якого вони зазнають впливу інших мов шляхом надходження до їх складу лексичних одиниць іншомовного походження. Як відомо, словниковий склад ан-

глійської мови, так саме як і інших мов світу, перебуває в стані безперервної зміни. Ця мобільність і мінливість обумовлені тим, що мова, і, в першу чергу, її словниковий склад, безпосередньо зв'язана з будь-якою суспільною діяльністю людей.

Англійська мова постійно переживає цілий ряд змін на лексико-семантичному рівні. Це пов'язано з низкою перетворень у політичній, економічній, культурній та інших сферах. Поряд із запозиченнями з інших мов в збагаченні словникового складу мови значущу роль відіграє словотвір за участю етимологічно гетерогенних елементів. Лексикон англійської мови збагачується не тільки за рахунок запозичень, але, здебільшого, й завдяки активним словотворчим процесам, оскільки кожна словотворча морфема дає життя багатьом лексичним неологізмам (деякі нові афікси «породили» сотні лексичних інновацій), розширюючи тим самим можливості словотвору. Система словотвору відзначається високою потенцією, а її реалізація майже необмежена. Особливо це відчувається та відбивається в активні періоди суспільного життя. Бурхливі та нескінченні процеси словотвору пояснюються багатьма причинами, головною з котрих є економія мовних ресурсів у зв'язку зі швидкими темпами життя. Серед нових словотворчих елементів є чимало дериваційних морфем іншомовного походження, які сприяють поповненню лексикону сучасної англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними лінгвістами приділяється багато уваги питанням щодо збагачення лексикону будь-якої мови. Поповнення вокабуляру мов розглядається під різними кутами: запозичення в певних мовах завдяки лексемам мов-донорів, асиміляція іншомовних лексем щодо системи мови-реципієнта, частотність використання тощо. Серед лінгвістів, які висвітлюють різні питання, що пов'язані з надходженням до мови-реципієнта етимологічно гетерогенних лексем можна зазначити праці наступних науковців: Ю.А. Зацний, В.І. Карабан, С.М. Єнікеєва, Ю.О. Жлуктенко, Р.К. Махачашвілі та багато інших. Аналіз теоретичного матеріалу свідчить, що хоч нині існують загальновідомі способи та техніки утворення лексичних неологізмів за участю етимологічно гетерогенних лексем, фактичний матеріал маркується їх стрімким поповненням в англійській мові вимагає подальшого пошуку та дослідження зазначеного питання що, в свою чергу, й визначає **актуальність** нашого дослідження.

Формування мети статті. Поповнення корпусу словотворчих елементів в системі англійської мови, відбувається не тільки шляхом афіксалізації запозичених лексем, але також й завдяки афіксалізації фрагментів запозичених лексем. Метою статті є виявлення шляхів утворення лексичних інновацій за участю афіксалізації фрагментів запозичених лексем, їх вплив на збагачення вокабуляру сучасної англійської мови та подальших тенденцій. **Об'єктом дослідження** слугували англійські

лексичні інновації, які було утворені за допомогою афіксалізації фрагментів запозичених лексем, а предметом – їх функціонування системі мови-реципієнта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес афіксалізації запозичених лексем відбувається різними шляхами. Серед них вирізняються наступні: телескопне словотворення та використання, у ролі гетерогенного словотворчого афікса, редукованої форми запозиченої лексеми.

Останнім часом спостерігається тенденція до просування телескопного словотворення, або так званого злиття. Науковці розглядають це явище як творення композитів із злиття «уламків» слів, або частини однієї лексеми з повною формою іншого слова [1, с. 199; 2, с. 11; 3, с. 29]. Також вони зауважують, що телескопні неологізми утворюються за певними моделями за допомогою символіки літер. Корпус нашої вибірки свідчить, що серед найбільш продуктивних моделей телескопного словотвору вирізняються наступні.

По-перше, це модель **ab + cd > abd**: *vegangelical* «палкий вегетаріанець, який має намір та бажання долучити інших людей до вегетаріанства» – утворилося із повної лексеми *vegan* та «уламку» слова *evangelical*, яке за своєю етимологією відноситься до грецького *euangelikos*; *foodoir* «стаття, що містить кулінарні рецепти або фокусується на їжі та готуванні» – утворилося із повної лексеми *food* та «уламку» слова французького походження *memoir*.

It's that last category that's the most fun – lots of people raid the linguistic dressing-up box, throwing out things like narcissocracy and iHunch and zero-tasking and vegangelical, but only the smartest and most memorable survive [4].

The foodoir was popularized by the likes of Frances Mayes and Ruth Reichl, who wrote eloquently of lazy Italian plumbers and revolutionary West Coast restaurants, punctuating their musings with recipes that brought the flavors of their stories onto the reader's plate – that is, if readers wanted to get their hardcover splattered [5].

Останнім часом спостерігається активація «уламку» *-iti* лексеми італійського походження *graffiti* «різноманітні написи та малюнки на стінах будівель або бетонних огорожах». Хоча перші графіті можна було спостерігати ще двадцять, або навіть, тридцять років тому, активація даного уламку обумовлюється розвитком цього напрямку в останні часи (особисто серед підлітків в країнах Європи та США). Зараз, деякі експерти, навіть, визначають графіті як окремий напрямок мистецтва. За участю уламку *-iti* згідно моделі **ab + cd > abd** були утворені неологізми *giraffiti* «графіті, які зображені високими або великими плямами», *scratchiti* «різновид графіті, який гравіюється на будь-яких скляних поверхнях», *shoefiti* «одна або більше пар взуття, які зв'язані шнурками».

This is despite that all I know on the culture of shoefiti I learned about by reading the Toronto Star article and speculating a bit via a few random thoughts that I came up with while writing the blog entry [6].

У випадку з *-iti* спостерігається ізоляція даного «уламку» від вихідної лексеми *graffiti*. В лексичних одиницях за участю цього гетерогенного елемента спостерігається узагальнення семантики *-iti* зі значенням «*нестандартна форма відбиття будь-якого мистецтва*».

Іншою, за своєю продуктивністю, є модель **ab + cd > acd**: *paradessence* «у промисловості; властивості товару, які одно-

часно відповідають вимогам двох різних споживачів» утворилося з «уламку» першого слова та повної форми *essence* латинського походження (*essentia*).

В останні роки також спостерігається процес афіксалізації фрагментів запозичених лексем, які пов'язані із глобальними проблемами у сучасному житті, а саме – тероризмом. Нами було зафіксовано неологізм *jihobbyist*, утворений за моделлю **ab + cd > acd** (*jihad + hobbyist > jihobbyist*), який позначає людину, що симпатизує та підтримує мету та завдання Ісламу, але не є членом радикального угруповання.

The technology can be installed on school computers to pick up phrases popular with jihadist sympathisers such as 'YODO', which means 'You Only Die Once.' Also in the glossary of alert terms are 'jihadi bride' and 'jihobbyist', which describes someone who supports jihadist organisations but is not an active member [7].

За зразком до моделі **ab + cd > ad** утворилися неологізми *Chimerica* (China and America); *Chindia* (China and India); *Chinology*; *Chermany* (China and Germany); *infoganda* (information and propaganda)

In Chimerica, a sinuous, sinewy four-part adaptation for Channel 4 by Lucy Kirkwood of her own multi-award-winning play, the picture is taken by the fictional Lee Berger (played as a young man by Ty Simpkins), marking the beginning of his career as a war photographer [8].

Of all the major couplings that have gained prominence – Jairam Ramesh's "Chindia", Niall Ferguson's "Chimerica", and Martin Wolf's "Chermany" – it is very much the latter that is in the spotlight [9].

Вважаємо доречним зауважити, що в процесі телескопії утворюються неологізми, які пов'язані із сферами суспільного життя, що є актуальними на сучасному етапі: політика; здоровий спосіб життя, а саме – здорове харчування та економіка. Також, спостерігається виникнення нових словотворчих морфем, які, з часом, можуть перетворитися в словотвірні афікси, оскільки завдяки частотності використання певного фрагменту запозиченої лексеми «у групі структурно однотипних лексичних одиниць ... розвивається узагальнене значення афікса» [1, с. 200]. Словотворчі моделі є «схематичним» виокремленням гетерогенних фрагментів із лексичних одиниць іншомовного походження.

Цей факт знаходить своє підтвердження у низки неологізмів з константним елементом препозитивного характеру *Chi-*: *Chimerica*, *Chindia*, *Chinology*, *Chermany*. Це дає нам привід відносити фрагмент лексеми *China* до афіксоїдів, а враховуючи швидкий економічний розвиток КНР на сучасному етапі, можемо прогнозувати еволюцію *Chi-* до статусу повноцінного префікса. Однак, як зауважує Єнікєєва С.М., телескопія є джерелом «формування словотворчих афікси при умові стабілізації фрагмента однієї із вихідних основ ... та ізоляції його значення від значення вихідної основи» [1, с. 201]. Ми, в свою чергу, не можемо погодитися щодо ізоляції значення вихідної основи в певному сенсі, оскільки, наведені нами приклади з фрагментом *Chi-* свідчать про зберігання його семантичного значення. Можливо це є наслідком того факту, що лексема *China* відноситься до географічних маркерів, а саме – топоніміки.

Згідно корпусу нашого фактичного матеріалу, найбільш частотними виявляються моделі в яких використовується одна повна основа похідного слова і фрагмент іншої лексеми, а не модель із двох «уламків». Також слід зазначити, що в процесі

афіксації фрагментів запозичених лексем шляхом телескопії, спостерігається формування гетерогенних елементів як препозитивного *Chi-, ji-*, так й постпозитивного *-gelical, -iti, -oir* характеру.

Другий шлях афіксації фрагментів запозичених лексем відбивається у використанні скорочення іншомовної лексичної одиниці і використання її у функції гетерогенного елемента в словотвірчій системі англійської мови. Цей шлях відбиває тенденцію до економії мовних зусиль, тобто її раціоналізації. Найбільш частотними та високопродуктивними, в цьому випадку, є гетерогенні елементи латинського та грецького походження. Саме вони займають домінуючі сходинки у системі словотвору англійської мови. Також ми вважаємо доречним зауважити, що елементи латинського та грецького походження із вузькоспеціалізованих (свого часу вони вживалися, зазвичай, у мові математиків та фізиків), перетворилися у загальномовні, з'єдналися з англійськими основами для створення інновацій. Найпродуктивнішими виявилися елементи: *mega-* від грецького *megas* (*megabrand, megacity, megaconcert, megaempire*), *multi-* від латинського *multus* (*multilocal, multimedia*) тощо.

На сучасному етапі найбільш продуктивним є гетерогенний елемент *Euro-*, що утворився від скорочення лексеми *Europe*. Розглядаючи словотвірчій елемент *Euro-*, слід зауважити, що він характеризується декількома семантичними варіантами: географічна назва континенту, відношення до країн Європейської Співдружності, відношення до європейського економічного ринку. Завдяки своїй актуальності, частотності вживання та багатій кількості новотворів, *Euro-* доволі швидко набув статусу словотвірчого префікса. Кількість неологізмів, утворених за участю гетерогенного елемента *Euro-*, численна: *euro-area, Eurasia, Euro-establishment, Eurofighter, Eurofirst, euro-initiatives, Eurokids, Euroleague, Euronext, Euro-referendum, Euro-skeptic, EuroStar, Eurotour, Eurotunnel, Eurovision, euro-zone*.

“Our British partners are prepared to offer training courses on the Eurofighter for Ukrainians, and we are currently discussing with our Swedish friends how to initiate training on Saab Gripen planes”, Reznikov said [10].

Слід зауважити, що гетерогенний елемент *Euro-* функціонує у англійській мові поряд зі своїм вільним корелятом *Europe* та інколи вживається як самостійна лексична одиниця.

В останні роки не поступається у відношенні продуктивності і фрагмент *bio-* (від грецького *bios*), що лише наприкінці минулого сторіччя перетворився у високопродуктивний словотвірчий елемент і набув статусу префікса. Серед поширених новотворів можна відзначити неологізми *biocentrism, bioceramics, biodiesel, biograss* та інші. Треба відзначити, що у цілому ряді похідних слів, що утворилися за допомогою префіксу *bio-* реалізуються нові значення цього префікса, наприклад, *bioethics, bioethicist, bioindustry, biomimicry, biopharming, biotecture*, пов'язані з біотехнологією. Наш аналіз вказує на той факт, що в останні роки цей префікс стає продуктивним та вже сьогодні можна з упевненістю стверджувати про його домінуючу сходинку, тому що саме біологічні науки, як вважають науковці, є головними постачальниками нових лексичних одиниць з префіксом *bio-*.

Yet perhaps the most famous example of biomimicry came in 1948 when Swiss engineer George de Mestral walked his dog: it emerged from the bushes covered in burrs. After examining the burrs' tiny hooks under a magnifying glass, he designed Velcro [11].

Префікс *eco-* вважається частиною слів *ecology, ecological* і вживається у складі наукових термінів починаючи з першої половини двадцятого сторіччя. В останній час він формує новий семантичний варіант на базі існуючого, оскільки сучасний префікс *eco-* позначає різні зв'язки з навколишнім середовищем та екологічною політикою, а не сукупність організмів, наприклад: *eco-anxiety, eco-alarmist, eco-bling, eco-economy, ecoguard, ecolonomic, eco-resort, eco-tech, eco-warrior*. Аналіз прикладів з префіксом *eco-* вказує на його високу продуктивність завдяки появі нових лексичних одиниць з використанням цього префікса.

Miss Patel said: ‘These thugs and so-called eco-warriors are waging a war against the British people by going out of their way with planned disruptions affecting our daily way of life – our freedoms, our free Press. They are in the wrong [12].

Аналіз прикладів вказує на факт, що етимологічно гетерогенні префікси найчастіше додаються до дієслів та прикметників (*anti-spam, megarich, megapowerful*) та є транспонуючими, тобто які додаються до конкретних іменників, і нетранспонуючими (*antilanguage, anti-virus, aqua-tourism, aqua-tourist, biosafety, biosteel*).

Як свідчить фактичний матеріал, репрезентовані фрагменти запозичених лексем, головним чином, вказують на процес мовної економії та багатопланові можливості словотвірчої системи англійської мови. Слід зазначити, що загалом, процеси телескопії та словотвору за участю скорочення іншомовних лексичних одиниць є схожими в утворенні неологізмів. Однак, попри все, вони мають певні відмінності. По-перше, процес телескопії не є універсальним явищем. Неологізми, утворені шляхом телескопії «унікальні», тобто не утворюють низок похідних та відзначаються своєю певною особливістю. По-друге, гетерогенні елементи, які беруть участь у телескопному словотворі, на відміну від повноцінних афіксів можуть приєднуватися не тільки к цілій основі лексеми, але також і к іншому фрагменту, що не є властиво префіксу. По-третє, гетерогенні елементи, які беруть участь у процесі телескопії, не відзначаються біфункціональністю, що властиво деяким іншомовним повноцінним афіксам. Також зазначимо, що в процесі телескопії не завжди спостерігається семантичний «зсув» гетерогенних фрагментів.

Стосовно використання редукованої форми іншомовної лексичної одиниці і використання її у функції гетерогенного елемента в словотвірчій системі англійської мови, слід зазначити, що скорочена форма запозиченої лексичної одиниці, головним чином, додається до повних лексем. На відміну від телескопії, яка характеризується як препозитивним так й постпозитивним використанням гетерогенних елементів, скороченні форми використовуються тільки в препозитиві *bio-, eco-, Euro-, mega-, multi-*. Також спостерігається абсорбція значення вихідної лексеми, що не є властивим для телескопного «уламку». Редуковані форми запозичених лексем, на відміну від телескопних «уламків», можуть використовуватися і як самостійні лексичні одиниці.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Необхідно наголосити, що будь-які повноцінні афікси, які є гетерогенними за своєю етимологією, обов'язково «проходять» стадію телескопії. З часом, коли фрагменти запозичених лексем утворюють низки похідних та характеризуються варіативністю семантичного значення або його ізоляцією від значення вихідної основи, можна говорити про

перехід гетерогенного фрагмента до повнозначного афікса. Тобто, процес телескопічного словотвору створює передумови для переходу гетерогенного фрагменту спочатку до афіксоїда, а згодом й до повноцінного афікса. Перспективою подальшого дослідження вбачаємо аналіз неологізмів, які було утворено за участю афіксалізації фрагментів запозичених лексем певної галузі або мови-донора.

Література:

1. Єнікєєва С.М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови: монографія / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2006. 303 с.
2. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя: Вид-во Запоріж. держ. ун-ту, 1998. 430 с.
3. Зацний Ю.А., Янков А.В. Нова розмовна лексика і фразеологія: англо-український словник. Вінниця: Нова Книга, 2010. 219 с.
4. David Shariatmadari. 'Virtue-signalling' – the putdown that has passed its sell-by date. Wed 20 Jan 2016. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jan/20/virtue-signalling-putdown-passed-sell-by-date> (дата звернення 10.06.2023).
5. Christine Muhlke. Foodoirs & Chicken Lit. The New York Times. January 13, 2010. URL: <https://archive.nytimes.com/schott.blogs.nytimes.com/2010/01/13/foodoirs-chicken-lit/> (дата звернення 12.06.2023).
6. Michael Suddard. 'Shoefiti' Star? Saturday, May 26, 2007. URL: <https://www.michaelsuddard.com/2007/05/> (дата звернення 10.06.2023).
7. Eleanor Harding. Schools can monitor pupils' online activity with 'anti-radicalisation' software that flags up key phrases including 'jihadi bride' 'jihobbyist' and Yodo – you only die once. 10 June 2015. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3118613/Schools-buy-anti-radicalisation-software-monitor-pupils-online-activity-flag-key-phrases-including-jihadi-bride-jihobbyist-Yodo-die-once.html> (дата звернення 07.06.2023).
8. Lucy Mangan. Chimerica review – a thrillingly real drama about fake news. Wed 17 Apr 2019. URL: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/apr/17/chimerica-review-a-thrillingly-real-drama-about-fake-news> (дата звернення 10.06.2023).
9. Arvind Subramanian. Arvind Subramanian: The G20 and 'Chermany'. Jan 19, 2013. URL: https://www.business-standard.com/article/opinion/arvind-subramanian-the-g20-and-chermany-110062300063_1.html (дата звернення 12.06.2023).
10. Germany could add Eurofighter Typhoon to 'fighter coalition' for Ukraine, says Reznikov. May 30, 2023. URL: <https://english.nv.ua/nation/germany-could-add-eurofighter-typhoon-to-fighter-coalition-for-ukraine-says-reznikov-50328224.html> (дата звернення 10.06.2023).
11. Michael Pawlyn. How biomimicry can be applied to architecture. May 6, 2016. URL: <https://www.ft.com/content/e2041a1e-0d32-11e6-b41f-0be7e589515> (дата звернення 13.06.2023).
12. Ryan Hooper, Josh White, Jason Groves. 'These so-called eco-warriors are waging a war against the British people': Priti Patel blasts mob's war on democracy as Just Stop Oil protesters disrupt deliveries of fuel, food and newspapers. 30 August, 2022. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11158289/Priti-Patel-blasts-eco-mobs-war-democracy-Deliveries-fuel-food-newspapers-disrupted.html> (дата звернення 13.06.2023).

Kechedzhi O. Affixalization of fragments of borrowed lexemes (on the modern English language material)

Summary. The article is devoted to the consideration of the enrichment of the vocabulary of the modern English language with the lexemes of foreign origin. Particular attention was paid to the identification of trends in the development of the vocabulary of the English language based on the analysis of word-forming processes, namely, the affixation of fragments of etymologically heterogeneous lexemes.

It was analyzed the works and research of modern scholars who considered the mentioned linguistic phenomenon, as well as the ways of foreign lexemes' affixation on the material of the corpus of neologisms with their participation. The article summarizes the most frequent tendencies of word formation involving fragments of etymologically heterogeneous morphemes. It has been generalized that word-forming takes place, mainly, according to certain models. The work analyzes the most productive models of word formation with the participation of fragments of foreign lexemes. Electronic English-language mass media served as factual material, because they are the source of modern lexical innovations, many of which have not been in modern English-language dictionaries yet.

The analysis of the examples made it possible to establish that the most frequent model of word formation including etymologically heterogeneous lexemes is telescoping, or fusion. According to this model, lexical innovations are marked by both prepositive and postpositive use of heterogeneous elements. They do not form a series of derivatives, can be attached not only to the base, but also to the word fragment, and are not characterized by bifunctionality. The second most frequent model is involving a reduced foreign lexeme, which is used only in the prepositive position and, mainly, is added to full lexemes.

It is established that neologisms with the affixation of borrowed lexeme fragments are mainly related to global problems of modern life: politics, healthy lifestyle, etc. It was concluded that donor languages are Latin and Greek and also etymologically heterogeneous prefixes mainly use with verbs or adjectives showing the tendency to economize linguistic efforts.

Key words: vocabulary, a lexical unit, word formation, derivatives, a donor language, foreign lexemes, a word formation model, telescoping, derivatives.